بررسی دانش و نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی از رسانه‌های آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی ـ درمانی کاشان

دکتر سید اصغر رسولی‌نژاد[۱]، دکتر حمید بهنیا[۲]، دکتر عبدالحسین داوودآبادی[۳]، سید وحید رسولی‌نژاد[٤]

چکیده

سابقه و هدف: با توجه به اهمیت رسانه‌های آموزشی و عدم اطلاع از نحوه به کارگیری آنها توسط اساتید در دانشگاه متبوع و به منظور تعیین دانش، نگرش و عملکرد اعضاء و هیئت علمی از رسانه‌های آموزشی این تحقیق انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: این تحقیق توصیفی بر روی کلیه اعضاء هیئت علمی دانشگاه انجام گرفت و در آن آگاهی بر اساس میزان دانش نمونه‌ها درباره رسانه‌های آموزش و نگرش اعضاء هیئت علمی بر اساس طیف لیکرت بررسی شد. هم‌چنین عملکرد آنان با مشاهده مستقیم از به کارگیری رسانه‌های آموزشی تعیین شد. با توجه به امتیاز کسب شده افراد بررسی شده در سه طیف خوب، متوسط و ضعیف طبقه‌بندی شدند.

یافته‌ها: تحقیق روی ۹۷ نفر شامل ۳۸ نفر (۳۹/۲ درصد) اعضاء هیئت علمی بالینی و ۵۹ نفر (٦۰/۸ درصد) هیئت علمی علوم پایه پزشکی انجام شد. تعداد نمونه‌ها در دانشکده پزشکی ۵۸/۸ درصد، دانشکده پرستاری و مامایی ۲۲/۷ درصد و دانشکده بهداشت و پیراپزشکی ۱۸/٦ درصد بود. میزان آگاهی از رسانه‌های آموزشی ۱۲ درصد خوب، ٥٤ درصد متوسط و ۳٤ درصد ضعیف نشان داده شد. میزان نگرش اعضاء هیئت علمی نسبت به رسانه‌های آموزشی ۱۱/۳ درصد خوب، ٤۸/٥ درصد متوسط و ٤۰/۲ درصد ضعیف بود و میزان عملکرد اعضاء هیئت علمی در مورد رسانه‌های آموزشی ۲٥/۳ درصد خوب، ۳۰/٤ درصد متوسط و ٤٤/۳ درصد ضعیف نشان داده شد.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که آگاهی، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی از رسانه‌های آموزشی در حد نازل باشد و با توجه به تأثیرگذاری دوره‌های آموزش بر کیفیت آگاهی، نگرش و عملکرد آنها برگزاری این دوره‌ها را برای اساتید دانشگاه توصیه می‌نماید.

واژگان کلیدی: آگاهی، نگرش و عملکرد (K.A.P)، رسانه‌های آموزشی.

۱- دانشگاه علوم پزشکی کاشان

۲- دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

۳- بخش جراحی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان

٤- دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دانشکده پزشکی

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]

مقدمه

یکی از نگرانی‌های مسئولین آموزشی دانشگاه‌ها و مراکز مطالعات توسعه آموزش پزشکی عدم استفاده صحیح از رسانه‌های آموزش می‌باشد (۱). گزارش شده است که استفاده از رسانه‌های آموزش پایین است به طوری که میزان آن را تا ۱۶/۲ درصد گزارش کرده‌اند (۲). امروزه در دانشگاه‌ها به ویژه مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی سعی می‌شود که بعضی از کارگاه‌های آموزشی را برگزار نمایند و با در دسترس قرار دادن رسانه‌های آموزش و ارزیابی متناوب فرآیند آموزش ـ یادگیری استفاده از این وسائل را ترغیب و تشویق کرده تا از این رسانه‌ها استفاده بهینه‌تر انجام گیرد (۳-۲).

چنانچه این تمهیدات مؤثر واقع نشود، با عدم استفاده صحیح از این رسانه‌ها فلسفه کاربرد تکنولوژی آموزشی در فرآیند آموزش ـ یادگیری تضعیف می‌شود و به دنبال آن مهارت‌های ارتباطی و تعامل متقابل بین استاد و فراگیرنده کاهش می‌یابد و این مشکلات عوارضی مانند کاهش کیفیت آموزش ـ یادگیری را به دنبال خواهد داشت.

یکی از اولویت‌های پژوهش در این زمینه استفاده از رسانه‌های آموزشی است و به طور مشخص سئوال این است که میزان آگاهی (Knowledge=K) نگرش (Attitude=A) و عملکرد (Practice=P) چقدر است و خصوصیات اساتیدی که از این رسانه‌ها استفاده می‌کنند و یا آنهایی که کمتر استفاده می‌کنند چگونه است. همان طور که گفته شد گزارشات متفاوت و متناقضی در این زمینه وجود دارد و در یک گزارش استفاده از وسائل سمعی ـ بصری، بسیار نازل و در حد ابتدایی عنوان شد (۳-۱). در حالی که در مطالعه‌ای دیگر ۶۰ درصد اساتید به نحوی از رسانه‌های آموزشی استفاده کرده بودند (٤). با توجه به این تفاوت‌ها و تناقضات و نیز به علت عدم اطلاع در مورد دانش، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی دانشگاه و وجود بعضی کاستی‌ها در مورد سنجش این مقوله به ویژه اندازه‌گیری عملکرد، این تحقیق به منظور تعیین دانش، نگرش و عمکرد اعضاء هیئت علمی از رسانه‌های آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی ـ درمانی کاشان در سال ۱۳۷۸ انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

این تحقیق به روش توصیفی از نوع Cross-Sectional انجام گرفت. لیست به هنگام کلیه اعضاء هیئت علمی تهیه شد و با توجه به سقف ۱۲۰ نفری آنها نمونه‌گیری به صورت سرشماری انجام گرفت.

با مراجعه به کلیه اعضاء هیئت علمی وضعیت آگاهی، نگرش و علمکرد (KAP) آنها مورد ارزیابی قرار گرفت. با متغیر دانش اساتید در مورد رسانه‌های آموزش میزان آگاهی آنها مورد ارزیابی قرار گرفت. نگرش آنها مطابق طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفت و عملکرد با استفاده از یک چک لیست مشاهده بررسی شد و نتایج آنها در یک فرم اطلاعاتی ثبت گردید.

خصوصیات دموگرافیک شامل جنس، سن، دانشکده مورد اشتغال و گروه آموزش (بالینی و علوم پایه) بررسی و ثبت گردید.

آگاهی از رسانه‌های آموزشی کمتر از ۵۰ درصد به عنوان ضعیف، ۷۵-۵۰ درصد به عنوان متوسط و کسانی که بیش از ۷۵ درصد امتیاز کسب کرده بودند به عنوان خوب تلقی شدند . این مسئله در مورد نگرش و عملکرد نیز به همین ترتیب بود. میزان دانش، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی از

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]

رسانه‌های آموزشی تعیین شد و نقش عوامل فردی و محیطی با میزان دانش، نگرش و عملکرد آنها مورد قضاوت آماری قرار گرفت.

یافته‌ها

تحقیق بر روی ۹۷ نفر انجام گـرفت. میانگین (± انحراف معیار) سن نمونه‌ها بین ۵ ± ۶۳/۳ سال و ۶۲/۹ درصد آنها مرد و ۳۷/۱ درصد زن بودند. میزان دانش، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی به تفکیک در نمودارهای شماره ۱ آمده است و نشان می‌دهد که میزان آگاهی ضعیف ۳٤ درصد، نگرش ضعیف ٤۰/۲ درصد و عملکرد ضعیف ٤٤/۳ درصد بوده است.

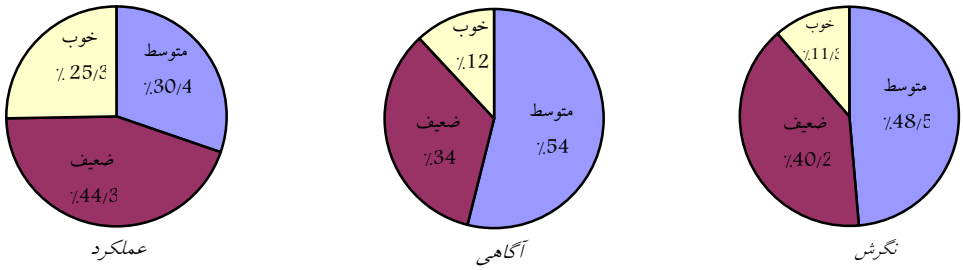

نمودار ۱- توزیع ۹۷ نفر اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی ـ درمانی کاشان در مورد KAP نسبت به رسانه های آموزشی، سال ۱۳۷۸

هم‌چنین میزان دانش، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی بر حسب عوامل مرتبط در جدول‌های شماره ۱ تا ۳ ارائه گردیده است و نشان می‌دهد که آگاهی اعضای هیأت علمی زن بیشتر از مردان ولی عملکردشان در استفاده از رسانه‌های آموزشی کمتر از مردان است. در دانشکده‌ها، میزان آگاهی در دانشکده پرستاری و مامائی بیشتر و نگرش مثبت در دانشکده‌های بهداشت و پزشکی بهتر از پرستاری و عملکرد استفاده از آن در دانشکده پرستاری بیشتر بود. در گروه علوم پایه آگاهی، نگرش و عملکرد استفاده از رسانه‌های آموزشی بیشتر از گروه بالینی بود.

جدول ۱- توزیع اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کاشان برحسب آگاهی از رسانه‌های آموزشی و به تفکیک عوامل مرتبط، سال ۱۳۷۸

آگاهی / عوامل مرتبط	خوب	متوسط	ضعیف
جنس:			
– مرد	٦ * (۳۵/۳)	۳۵ (۷۱/٤)	۲۰ (٦٤/٥)
– زن	۱۱ (٦٤/۷)	۱٤ (۲۸/٦)	۱۱ (۳٥/٥)
دانشکده ها:			
– پزشکی	٥ (۲٥)	۳۰ (٦۸/۲)	۲۲ (٦٦/۷)
– پرستاری ـ مامایی	۱٤ (۷۰)	٥ (۱۱/٤)	۳ (۹/۱)
– بهداشت	۱ (٥)	۹ (۲۰/٤)	۸ (۲٤/۲)
گروه:			
– بالینی	۲ (۱۱/۱)	۲٦ (٥۳/۱)	۱۰ (۳۳/۳)
– علوم پایه	۱٦ (۸۸/۹)	۲۳ (٤٦/۹)	۲۰ (٦٦/۷)

* اعداد داخل پرانتز معرف درصد هستند.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]

جدول ۲- توزیع اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کاشان بر حسب نحوه نگرش به رسانه های آموزشی و به تفکیک عوامل مرتبط، سال ۱۳۷۸

نگرش / عوامل مرتبط	خوب (N=۱۱)	متوسط (N=٤٧)	ضعیف (N=۳۹)
جنس:			
- مرد	۸ * (۷۲/۷)	۳۰ (٦۳/۸)	۲۳ (٥۹)
- زن	۳ (۲۷/۳)	۱۷ (۳٦/۲)	۱٦ (٤۱)
دانشکده:			
- پزشکی	۷ (٦۳/٦)	۳٤ (۷۲/۳)	۱٦ (٤۱)
- پرستاری ـ مامایی	-	٥ (۱۰/٦)	۱۷ (٤۳/٦)
- بهداشت	٤ (۳٦/٤)	۸ (۱۷/۱)	٦ (۱٥/٤)
گروه:			
- بالینی	۱ (۹/۱)	۲٥ (٥۳/۲)	۱۲ (۳۰/۸)
- علوم پایه	۱۰ (۹۰/۹)	۲۲ (٤٦/۸)	۲۷ (٦۹/۲)

* **اعداد داخل پرانتز معرف درصد هستند.**

جدول ۳- توزیع اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کاشان بر حسب عملکردشان نسبت به استفاده از رسانه‌های آموزشی و به تفکیک عوامل مرتبط، سال ۱۳۷۸

عملکرد استفاده از رسانه‌های آموزش / عوامل مرتبط	خوب (N=۲۰)	متوسط (N=۲٤)	ضعیف (N=۳٥)
جنس:			
- مرد	۱۸ * (۷٥)	۱٤ (۷۰)	۲۳ (٦٥/۷)
- زن	٦ (۲٥)	٦ (۳۰)	۱۲ (۳٤/۳)
دانشکده:			
- پزشکی	۱٤ (۷۰)	۱۷ (۷۰/۸)	۲٤ (٦۸/٦)
- پرستاری ـ مامایی	٥ (۲٥)	۲ (۸/٤)	٥ (۱٤/۳)
- بهداشت	۱ (٥)	٥ (۲۰/۸)	٦ (۱۷/۱)
گروه:			
- بالینی	٥ (۲٥)	۷ (۲۹/۲)	۱۲ (۳٥/۳)
- علوم پایه	۱٥ (۷٥)	۱۷ (۷۰/۸)	۲۳ (٦٥/۷)

* **اعداد داخل پرانتز معرف درصد هستند.**

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]

بحث

تحقیق نشان داد میزان آگاهی اساتید از رسانه‌های آموزشی ۳٤ درصد ضعیف، نگـرش آنها ٤۰/۲ درصد ضعیف و عملکرد آنها ٤٤/۳ درصد ضعیف بوده است. میزان آگاهی مطالعه ما با نتایج کسب شده‌ای که از دانش مدیران آموزش به دست آمد مطابقت دارد، به نحوی که در آن مطالعه میانگین دانش مدیران آموزش از رسانه‌های آموزش متوسط بود (۵). در مطالعه دیگری که در دانشگاه علوم پزشکی گیلان به منظور بررسی آگاهی از کاربرد تکنولوژی آموزش انجام گرفت دانش اساتید ۱۰/٦ درصد خوب، ٦۰ درصد متوسط و ۲۹/٤ درصد ضعیف نشان داده شد که با نتایج به دست آمده از مطالعه ما هم‌خوانی دارد (٦).

تحقیق نشان داد که میزان آگاهی نمونه‌ها در مورد رسانه‌های آموزشی در دانشکده پرستاری ـ مامایی از سایر دانشکده‌ها بیشتر بود و این اختلاف آگاهی شاید به این دلیل باشد که مربیان پرستاری در دوران تحصیل، واحدهای درسی آموزش ـ یادگیری را می‌گذرانند. متخصصین امر آموزش معتقدند بالا بردن سطح آگاهی کلیه افراد دست‌اندرکار مسائل تعلیم و تربیت برای اجرای موفقیت‌آمیز تکنولوژی آموزشی ضروری است و باید دوره‌های ویژه آن را ببینند (۸-۷). نگرش ضعیف اعضاء هیئت علمی در این تحقیق ممکن است یا به لحاظ شیوه سنجش نگرش و یا به علت نگذراندن دوره‌های تکنولوژی آموزشی باشد. در مطالعه دانشگاه گیلان میزان نگرش اساتید نسبت به کاربرد تکنولوژی آمـوزشی ۹۱/۷ درصد مثبت و ۸/۳ درصد بی‌تفاوت بوده است که با نتایج ما متفاوت است (٦). این تفاوت هم به لحاظ حجم نمونه و هم نوع سنجش نگرش بوده است. در مطالعه دیگری نیز که به منظور بررسی نگرش دبیران نسبت به کاربرد رسانه‌های آموزشی انجام گـرفت نگرش نمـونه‌های مورد مطالعه بالا بود (۹).

تحقیق نشان داد که عملکرد اعضاء هیئت علمی در رابطه با رسانه‌های آموزشی نازل بود. کاربرد رسانه‌ها در آموزش باعث تقویت انگیزه دانشجویان برای یادگیری می‌شود. در مطالعه‌ای که به منظور بررسی کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش دندانپزشکی انجام گرفت؛ ۹۰ درصد مدیران از توسعه کاربرد رسانه‌ها حمایت کردند، ٦۹ درصد دانشجویان در کلاس‌هایی که از رسانه آموزشی استفاده می‌شد واکنش مثبت نشان دادند، ۳۹ درصد مجذوب تکنولوژی نوین آموزشی بودند و در بیش از ۵۰ درصد کلاس‌ها از تکنولوژی آموزشی استفاده می‌شد (٤). این اختلاف در کاربرد رسانه‌ها می‌تواند به علت ساختار دانشکده‌های دندانپزشکی باشد. در مطالعه دانشگاه گیلان نیز عملکرد اساتید ۱/۷ درصد خوب، ٦۲/۸ درصد متوسط و ۳۵/٦ درصد ضعیف بود که با نتایج مطالعه ما مطابقت ندارد. این اختلاف را می‌توان ناشی از سنجش عملکرد با روش پرسش‌نامه‌ای در آن مطالعه دانست در حالی که در مطالعه ما ابزار جمع‌آوری عملکرد، چک‌لیست مشاهده بوده است. در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی یزد در ارتباط با رسانه‌های آموزشی امتیاز اساتید علوم پایه پزشکی ۲/۹۲، دندانپزشکی ۳/۰۳، بهداشت ۳/٤۸، پـرستاری ـ مامایی ۳/۱۵ و اساتید بالینی پزشکی ۲/۵٤ از ٤ بود که با نتایج مطالعه ما مطابقت دارد (۱۰). این نتایج نشان می‌دهد که دیگر نمی‌توان در آموزش به شیوه‌های سنتی عمل کرد، بلکه باید با استفاده از تکنولوژی آموزشی و رسانه‌ها کیفیت و کارآیی فرآیند آموزش ـ یادگیری را ارتقاء بخشید. متخصصین امر آموزش پزشکی معتقدند

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]

اساتید علوم بهداشتی با وجود استفاده از رسانه‌ها و وسائل آموزشی، تجربه کافی در استفاده از رسانه‌ها را ندارند و کلیه اعضاء هیئت علمی باید قبل از ورود به محیط آموزشی حتماً یک دوره روش‌های آموزش و تدریس را بگذرانند (۱۲-۱۱).

نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد که آگاهی، نگرش و عملکرد اعضاء هیئت علمی از رسانه‌های آموزشی در حد نازل است و با توجه به تأثیرگذاری دوره‌های آموزشی بر کیفیت آگاهی، نگرش و عملکرد آنها برگزاری این دوره‌ها، تهیه و فراهم نمودن امکانات سمعی ـ بصری و تشویق و ترغیب اساتید به منظور استفاده بهینه و مؤثرتر از رسانه‌های آموزشی را برای اساتید دانشگاه توصیه می‌نماید.

تشکر و قدردانی

نگارنده سپاس و تشکر خود را به حضور کلیه کسانی که به هر نحو در اجرای این مطالعه همکاری و مساعدت کرده‌اند ابراز می‌دارد و از خداوند متعال توفیق روزافزون برای همه آنان را خواهان است.

References:

1- Cuswolld A. Overhead projetors are getting the flick. Published in the Australian financial review. 1997; p: 1-4.
2- Walter P. Media in education and development. J Edu Tech 1978; 15(3): 2.
3- Schumaker JB, et al. The educaton context and outcomes for high school students with disabilities. Institute for Academic Access Resarch Reports. 2002; p: 1-40.
4 Forde EB, Cohen BA. A survey of instructional technology in dental education. J O DD 1992; 56(2): 123.

۵- رسولی‌نژاد سید اصغر. بررسی آگاهی مدیران آموزشی از کاربرد رسانه‌های آموزشی در دانشکده‌های پرستاری ـ مامایی تهران. پایان‌نامه، ۱۳٦۷.

٦- صدقی ثابت میترا. بررسی آگاهی نگرش و عملکرد مدرسین دانشگاه علوم پزشکی گیلان از کاربرد تکنولوژی آموزش. فصلنامه دانشکده پرستاری ـ مامایی گیلان، ۱۳۷۷؛ سال هشتم، شماره ۲۸، ۲۹، پاییز و زمستان،ص ۵۲-٤٤.

7- Premacor S, Bambor A. Resources learning centrer. Med Edu 1996; 30: 405-11.

۸- فصل‌نامه تعلیم و تربیت. وزارت آموزش و پرورش، سال سوم، شماره یک، بهار ۱۳٦٦، ص ۳۲.

۹- خاقانی پروین. بررسی نگرش دبیران نسبت به کاربرد رسانه‌های آموزشی. پایان‌نامه دوره کارشناسی، دانشگاه پیام نور آران و بیدگل، ۱۳۷۸، ص ۳٦.

۱۰ – کریمی حسین، بشارتی محمدرضا. ارزشیابی دانشجویان از نحوه تدریس اعضاء هیئت علمی، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی ـ درمانی یزد، ۱۳۷۷؛ شماره ٤، زمستان، ص ۸۲-۷۸.

11- Armstrong M. Video in the classroom. J CEN 1984; 13-14.
12- Timpke J. Teaching drug dosage by computer. J N Outlook 1987; 376-77.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-09-14]